

BRIEFWISSELING

MOMENTUM

George Meertens & Arjan Janssen

M O M E N T U M

11 APRIL 2016

Beste George,

De eerste woorden van onze correspondentie. Ik ben benieuwd wat dit ons gaat brengen. Het voelt alsof we ons begeven op het terrein van een ander. Schilders die zich de literatuur toe eigenen. Het is niet onze natuurlijke habitat. En dan ook nog eens de analogie met de correspondentie tussen Van Gogh en zijn companen. Dat maakt het er zeker niet eenvoudiger op. Maar goed volle kracht vooruit zullen we maar zeggen. Op naar het onbekende.

Ik opper bij deze een eerste onderwerp: transcendentie. Je hoeft je er niet aan te houden. Leg het gerust naast je neer. Maar wellicht is het een mooie insteek om het gebied dat ons verbindt én dat wat ons onderscheidt te verkennen.

Transcendentie in relatie tot de schilderkunst. In hoeverre is het mogelijk om met een schilderij de materie te overstijgen? En moet dat een streven zijn van ons handelen? Is de schilder de geëigende persoon om deze ambitie na te streven?

Ik hoop dat je met deze aanzet vooruit kunt.

Vriendelijke groet, Arjan.

MAANDAG 11 APRIL 2016

Beste Arjan,

Het begint, zoals zo veel dingen een begin hebben. Hier zijn we dan, geworpen in wat we niet weten.

Onze ontmoeting gaat al vele jaren terug, toen we jonger waren en aan het begin stonden van wat we aan het doen waren. Precies kan ik het me niet meer herinneren. Maar het waren verlaten ruimtes met kale muren en verdwaalde gedachten.

Nu staan we voor een opdracht om samen een tentoonstelling te maken in het Vincent van Gogh Huis in Zundert. Opnieuw kale wanden en verdwaalde gedachten maar vele jaren later. Wat is er veranderd en wat is er het zelfde gebleven.

De reden dat we samen gaan is gebaseerd op verwantschap in verschillen. We zijn allebei kunstenaar, tekenen en schilderen. We bedienen ons allebei van een traditionele vorm in het plat vlak, we bewegen ons horizontaal en verticaal, groot en klein, licht en donker. Jij in het zwart, wit en grijsen. Voor mij de kleuren. Het vlak en de verf.

Je draagt de 'transcendentie' aan. De mogelijkheid van de schilderkunst

om de materie te overstijgen. Ik ben benieuwd hoe je daar zelf over denkt en hoe je dit voor je ziet in de dagelijkse praktijk van het schilderen. Je zult daar vast een idee over hebben.

Ik wens ons succes op onze tocht naar ontongonnen weten.

Met hartelijke groet,
George

Gulden brief (arbeid), 2016,
olieverf op papier, 21 x 23 cm

15 APRIL 2016

Beste George,

'Geworpen in wat we niet weten'. Dat is alvast de eerste mooie frase die onze correspondentie op heeft geleverd.

Voor mij heeft transcendentie alles te maken met concentratie. Zoals veel wat van belang is in het leven te maken heeft

met concentratie. Ik versta hieronder een opperste focus op een bezigheid in het hier en nu. Dat zijn de momenten waarop je jezelf kunt verliezen en boven jezelf uitstijgt. Of dit wel of niet communiceerbaar is, dat is de kwestie.

Als kunstenaar kan je niet anders dan de illusie hebben dat dit het geval is. Anders is het een vruchteloze onderneming. Je moet de hoop koesteren dat mijn ervaring van boven mezelf uitstijgen overdraagbaar is. In ons geval door middel van een schilderij. Omdat ik me niet bedien van een intermediar in de vorm van figuratie leg ik me volledig toe op de materie zelf. Verf wel te verstaan. Verf op doek om precieser te zijn. En hoe die verf opgebracht wordt. En wat die verf oplevert in de ruimte waarin het doek zich begeeft.

Zoals bijvoorbeeld het spel met het licht. Strijklicht dat zich pas laat zien als de positie van de beschouwer juist is gekozen. Waarmee ik de beschouwer actief betrek in het opwaarderen van de verf tot een grotere betekenis dan louter materie. Maar dat is natuurlijk maar één aspect van het schilderij. Het gaat ook over textuur, compositie en gelaagdheid.

Tot wat al die losse elementen getranscendeerd worden bij een geslaagd schilderij weet ik niet. Dat vind ik ook niet zo belangrijk. Dat is zelfs onbenoembaar. Maar ik denk dat de kunstenaar wel moet streven naar het maximaal bereikbare waartoe een mens in staat is. Dat vergt uiterste overgave. Of opperste concentratie zoals ik het hierboven noem. Pas dan raak je dingen aan die herkenbaar zijn voor de ander.

Die tot de kern van het mens-zijn komen. En daarmee het individuele bestaan ontstijgen. Je wordt getranscendeerd tot de universele mens. Nu vind ik toch een omschrijving van de richting waarin de transcendentie zich begeeft. Dat is mooi meegenomen.

Ik laat het hier voorlopig bij. Anders verschiet ik al mijn kruit in een schrijven...

Vriendelijke groet,
Arjan

Atelier 2016

17 APRIL 2016

Arjan,

De foto maakt duidelijk wat je met het strijklicht bedoelt. Door verschillende posities in te nemen tegenover het schilderij ontstaat een vernaderend beeld. Concentratie en menswording zijn grootheden waar ik me in kan herkennen.

Transcendentie is een begrip dat vaak theologisch gebruikt wordt in de betekenis van een eigenschap van God of goden of op een mystieke wijze ondervinden van het bovennatuurlijke. Dat wat boven het alledaagse verheven is.

En hier ontstaat een vraag die beantwoord wil worden. Hoe kan ik boven het dagelijkse uitstijgen?

Schilderen is voor mij een alledaagse bezigheid waarbij elke handeling onderdeel is van een reeks. De eerste overwegingen worden bepaald door de keuze voor formaat en drager of ondergrond. Ik geef er de voorkeur aan om een traditionele schilderkunstige vorm te kiezen. Wit gegrondeerd doek, opgespannen op een spieraam. Ik werk graag op groot formaat omdat ik hiermee de tijd en ruimte tot een intens fysieke aangelegenheid kan maken waarbij ik er van uitga zo aan de grens van mijn kunnen te raken. Werken op kleine formaten vraagt een andere benadering waarbij ik door het bewegen op meerdere doeken in het onbekende en onverwachte probeer te stappen. Hier zal ik later nog eens op terugkomen.

Tot hier beschrijf ik eigenlijk alleen nog maar een formeel proces dat zich op geen enkele manier van de alledaagse werkelijkheid onderscheidt.

Iedereen kan deze keuzes maken en in wezen zijn niet zo heel bijzonder. Of je moet natuurlijk de keuze voor het maken van een schilderij bijzonder noemen. Wat ik graag zou zillen doen.

Het schillen van aardappelen, de was doen, het belastingkantoor bellen, je bukken om de gevallen pen op te rapen zijn andere handelingen in reeksen van het dagelijkse. Ze verschillen voor mij niet van schilderen. Schilderen zoals ik het bedoel: het aanbrengen van verf op een ondergrond. Formele handelingen die beeld worden. Dat wat ik ook herken in jouw werk.

Wat ik nog wil opmerken is dat we als mensen in paradoxen leven. Als je transcendent zegt, het dagelijkse overstijgend, dan kun je er niet omheen ook het immanente te noemen, dat wat behoort tot de structuur van de werkelijkheid en deze niet kan overstijgen. Dat wat binnen de ervaring of het bewustzijn blijft.

De bestaande en niet bestaande werkelijkheid vormen een complex huwelijk. Ze voeden elkaar volgens wetten en regels van driften, behoeften en verboden. Er zijn zoveel mogelijkheden en beslissingen te nemen. Geworpen in wat we niet weten. Over hoe dit in zijn werk gaat wil ik later vervolgen.

Ik groet je en benieuwd naar je volgende schrijven.

George

P.S. Denken is een vorm van handelen. De gedachte is een lichamelijke sensatie, een oplichtende en ijle vorm van materialisatie. Zoals dit schrijven.

Allerzielen 2015 Beregszasz, Oekraïne

2 MEI 2016

Beste George,

Het is even geleden dat ik je schreef. Moest onze voorvarende start wat laten bezinken. Enkele dagen naar Luik geweest ook. Fantastische stad. Ik houd erg van steden die het niet moeten hebben van high-lights. Het lijkt erop dat de bevolking dat gebrek naar zich toetrekt en de stad meer kleurt dan in de bekendere steden. Zo is Glasgow een stuk aantrekkelijker dan Londen. San Sebastian leuker dan Madrid. Het voordeel van een wat minder pretentieuze stad is dat de mensen niet denken dat ze verveeld moeten kijken. Niks zo ergerlijk als hoofdstedelijk gedrag. Een verzameling van middelmatig

getalenteerden op een kluitje. Zo, dat moest er even uit.

Terug naar onze gedachtengangen. Je schrijft dat alledaagse handelingen niet veel verschillen van schilderkunstige handelingen. Dat herken ik wel. Maar dan alleen als het schilderen voortvarend gaat. Wanneer ik in een periode zit dat iedere streek raak is voelt het inderdaad alsof je de aardappels aan het schillen bent. Een heerlijk gevoel is dat. Maar als het moeizaam gaat dan wordt het geworstel. Geenszins een alledaagse handeling meer. Eerder een geforceerde, gekunstelde, overbodige daad. Een alledaagse handeling als aardappels schillen is dat nooit. In die zin kan je het dus niet gelijkschakelen. Het zijn verschillende grootheden.

Interessant dat je het immanente onlosmakelijk koppelt aan het transcendente. Dat had ik nooit zo gezien. Ik heb daar nog niet eerder over nagedacht. Je maakt ook een onderscheid tussen een bestaande en niet bestaande werkelijkheid. Dat vind ik moeilijk te begrijpen. Voor mij is er maar een werkelijkheid en dat is de zichtbare, tastbare werkelijkheid. Die kan je wel proberen te overstijgen maar niet verlaten. Ik maak dus geen onderscheid tussen het wel en niet bestaande. Er is wel een onderscheid tussen het wel en niet tastbare. Of het wel of niet zichtbare.

Als ik spreek over het transcendente van een kunstwerk dan bedoel ik een niet tastbare kwaliteit. Een niet aanwijsbare kwaliteit die de formele eigenschappen overstijgt. Het is een intensivering van de werkelijkheid (in de vorm van een

schilderij) die ervaren wordt. Je overstijgt daarmee het alledaagse maar verlaat het niet. Voor mij is dit een essentieel verschil. Dit komt omdat ik denk dat het betreden van een zogenaamd niet bestaande werkelijkheid een wilsdaad is. Als mens kan je de behoefte hebben om troost te vinden in een andere werkelijkheid. Maar wanneer je die als niet bestaand typeert dan is het betreden daarvan niet langer communiceerbaar. Dan wordt het voor mij abacadabra. Je laat daarmee degene die niet meegaat alleen achter. Dat struist in tegen mijn idee van de mens als een sociaal wezen. Sollipsisme is een aantrekkelijk idee maar niet vruchtbaar.

Over het immannente ga ik mijn hersenen eens breken.

Vriendelijke groet,
Arjan.

Lichaam (studie voor de ademhaling), 2016,
olieverf op hout, 30×23,5 cm

Goedemorgen Arjan,

Dank voor je antwoord en reactie. Ik zal maar meteen met de deur in huis vallen. Als je beschrijft dat voor jou dagelijkse handelingen onderscheiden worden in het maken van een schilderij dan kan ik alleen maar bevestigd zien dat wanneer het schilderen op weerstand stuit, het niet zo gaat zoals je hoopt of verwacht en het schilderen is een gevecht, dan onderscheidt dit zich niet van andere handelingen in het dagelijks leven.

Ik kan alleen maar waarnemen dat ook aardappels schillen niet altijd genotvol is. Mijn gedachten kunnen afgeleid zijn door gebeurtenissen waardoor ik in mijn vinger snijdt. Ook heb ik wel eens de verontwaardigde opmerking gekregen dat ik de aardappels te dik schil. Wat ik wil zeggen is dat je onderscheid maakt tussen genot en andere gemoedstoestanden als verdriet, kwaadheid, angst, jaloezie of walging. Het schilderen is voor mij niet alleen genotvol en daarom zijn de niet-genotvolle handelingen in het schilderen niet minder waar, waardevol en ter zake. Voor mij is het te eenduidig om het transcendente tot het genotvolle te beperken.

Dit brengt me bij je opmerking over de niet bestaande werkelijkheid. Ik wil dit verduidelijken, om misverstanden over het begrip te voorkomen. Wat ik versta onder de niet bestaande wereld is het volgende, naar analogie met het schilderen.

Eerst groeit er op het land vlas. De vlas wordt verwerkt tot canvas. De canvas wordt opgespannen op een raam en daarna gegrondeerd. Je kunt je voorstellen dat er een tijd was dat deze oorzaak en gevolg keten niet bestond. Geen onderdeel uitmaakte van de bestaande werkelijkheid. Wat we zien is dat door bewustwording vanuit een pre gedachte, geconstrueerde wereld een gedachte en vervolgens geconstrueerde wereld kan ontstaan. Interessant is hier hoe gedachte en handeling samenkomen. Dat is voor mij precies waar het schilderen over gaat. Gedragen door de geschiedenis (dus niet in een sollipsistische houding) sta ik voor het lege doek met de vraag, het verlangen, de noodzaak om een niet bestaande wereld te scheppen. Ik kan dan alleen maar gebruik maken van gedachten en handelingen die verbonden zijn aan het scheppen van een schilderij. Ik wil me beperken tot het schilderij in de klassieke zin, verf op doek, omdat zoals eerder gezegd dit onuitputtelijke mogelijkheden biedt.

En hier kan ik je goed volgen dat de schilder het dagelijkse zou willen overstijgen opdat dit zijn bezigheid zinvol zou kunnen maken. En wat is zinvol in deze context?

Ik ben een schilder die zich zo nu en dan ingraaft in filosofische, religieuze en psychologische teksten. Wat ik zo wil vinden is een oplossing voor het menselijk tekort. Ik heb de neiging alles te geloven wat ik op dat moment lees. Het behoort als het ware tot de bestaande werkelijkheid, ook al is het misschien onzin.

En dat is misschien wel de grootste drijfveer in het schilderen. Een oplossing vinden voor het tekort. Een beeld scheppen dat tegelijkertijd het tekort aanvaard en een moment van verlichting, overstijging of transcendentie, inzicht en navoelbaarheid kan bieden. Bestaan er eigenlijk wel beelden die niet op de een of andere manier iets laten oplichten? En wat wordt er dan opgelicht?

Zoveel vragen: Is kunst zinvol, wat is een oplichtend beeld, wat is transcendent, wat is immanent? Ik denk dat we niet zo gek veel verschillen in ons verlangen om het dagelijkse te overstijgen (transcendent) maar dat we waarschijnlijk verschillen in ons idee hoe dit te bereiken (immanent). En dat is maar goed ook.

Graag wil ik Johannes van het Kruis citeren: 'Het donker is voor mij licht genoeg.'

Geworpen in de geschiedenis groet ik je vanuit het donker.

George

13 MEI 2016

Beste Arjan,

Nog een korte brief erachteraan. Afgelopen week was ik aan het werk in mijn atelier. En er deed zich zo een momentum voor dat ik al werkend in het gat viel dat ik zelf gemaakt had. Ik wist dat het niet goed was maar ik

had geen andere mogelijkheid dan door te werken. Uiteindelijk, alle kleuren vermengd tot een grijze aanwezigheid pak ik een klein penseel en overliep het geheel. Wat er ontstond was een fijne structuur in de verflaag waarover het licht viel en op dat moment zichtbaar werd. Een dag later wilde ik het schilderij verplaatsen maar in een onoplettendheid viel het met zijn gezicht op de grond. Ik raapte het op en zag dat er stof en gruis van vloer op zat. Ik zal het zo maar laten. Later stuur ik je nog een afbeelding.

Groet,
George

24 MEI 2016

Beste George,

Veel gewerkt de laatste weken, kon je even niet zo snel beantwoorden. De eerste dagen na je laatste schrijven heb ik veel nagedacht over waar we nu eigenlijk mee bezig zijn. Het is de eerste keer dat ik in een dialoog met iemand ben over mijn vak. Ik heb wel al vaker geschreven over het kunstenaarschap en mijn werk in het bijzonder. Maar dan was dit altijd vanuit een specifieke vraag. Bijvoorbeeld een aanvraag voor een subsidie, een openingstekst of een artikel. Dus duidelijk waartoe ik me richtte. In dit geval voelt het me vreemd aan. Ik richt me tot jou en tegelijk ben ik me continu bewust dat anderen meelesen. Het lijkt hierdoor of ik in een spagaat zit. Ik kan nog niet goed de juiste toon raken. Het is hinken op twee, drie of vier

gedachten. We gaan gewoon door. Het zal zichzelf wel uitwijzen op den duur.

Ik kom tot bovenstaande gedachten omdat het lijkt dat wij al schrijvend verder uit elkaar liggen dan wanneer we in gesprek zijn. Als ik voor mezelf spreek dan denk ik dat dit komt omdat ik schrijvend meer de neiging heb me te profileren dan pratend. Ooit heeft iemand eens gezegd dat een kunstenaar geneigd is om gecomprommeerd te schrijven. Dit kwam volgens hem omdat een kunstenaar in het beeldend werk ook streeft naar een enkelvoudig beeld. De beeldende kunst leent zich niet goed voor zijwegen, uitwaaiingen, terzijdes etc. Terwijl een schrijver hier wel gebruik van maakt. Ik herken dit wel.

Er zijn tot nu toe enkele zaken aan bod gekomen waarin we een onoverbrugbare opvatting lijken te hebben. En nogmaals, als we in gesprek zijn heb ik dit nooit zo eerder gevoeld. Voor mij blijft het schillen van aardappelen een fundamenteel andere bezigheid dan schilderen. Dit door het simpele feit dat het doel anders is. Het doel van het schillen is om de schil te verwijderen en de aardappel zo eetbaar te maken. Het doel van het schilderen is om een schilderij te maken waarmee betekenis overgedragen kan worden. Als er bedoeld wordt dat de handeling van het schilderen bij tijden zo natuurlijk aanvoelt als het schillen van aardappelen, dan kan ik daar in meegaan. Ik ervaar dat alleen als het schilderen makkelijk verloopt. Ik heb er zelf namelijk zelden moeite mee om aardappelen te schillen.

Een volgende punt dat je aansnijdt is dat je het te eenduidig vindt om het

transcedente louter te beperken tot het genotvolle. Helemaal mee eens. Alleen heb ik niet gesproken over het genotvolle. Ik heb gesproken over een intensivering van de werkelijkheid door middel van een schilderij. En ik heb gesproken over een opperste foccus in de handeling van het schilderen die je het gevoel geeft boven jezelf uit te stijgen. In beide gevallen gaat dit niet alleen maar over het genotvolle. Alle mogelijke facetten van het mens-zijn kunnen ervaren worden. Je kunt dit het menselijk tekort noemen. Het wordt in het schilderen heviger aangesproken dan in dagdagelijkse handelingen. Dat is de intensivering waarover ik spreek. En de vraag is of dit overdraagbaar is naar de beschouwer.

Je analogie over de niet bestaande wereld en het schilderen heb ik niet begrepen. Ik heb hem verschillende keren gelezen maar ik krijg geen grip op de zinnen. Daar kan ik dus moeilijk op reageren.

Afgelopen woensdag heb ik een wandinstallatie gemaakt voor een tentoonstelling in Apeldoorn. Afgelopen jaar heeft mijn werk een metamorfose ondergaan. Nog steeds bestaat mijn palet uit witten, zwarten en grijzen. Alleen gebruik ik nu niet langer slechts rechte lijnen en vlakken. Het is nog steeds wel gegrondvest in de geometrie. Maar het schildersgebaar is vrijer, diverser, onvoorspelbaarder. Ik ben zeer gelukkig met deze ontwikkeling die zich inmiddels in zowel het tekenen als schilderen heeft laten zien. En nu dus ook in een werk dat ter plekke gemaakt is en van tijdelijke aard is. Het is heerlijk om met materialen waarmee ik niet eerder gewerkt heb op weg te gaan en dan ter

plekke te moeten presteren. De spanning die dit met zich meebrengt doet me goed. Het voelt een beetje als met de auto naar een uitwedstrijd te gaan van het voetbal. Lang geleden als kind. Je prepareert jezelf mentaal, zorgt dat je schoenen gepoetst zijn en dan haal je alles eruit dat erin zit. In mijn volgende schrijven zal ik een foto toevoegen van het werk. Nu doe ik er een tekening bij uit 1995. Eentje uit mijn eerste serie zwarte tekeningen.

Vriendelijke groet,
Arjan

Arjan Janssen, 1995
Siberisch krijt op papier, 65x50 cm

VRIJDAG 17 JUNI, 2016

Dag Arjan,

Nieuwsgierig en met plezier kijk ik naar je muurschildering in Apeldoorn. Ik kan het nu slechts op een kleine afbeelding zien maar het ziet er opmerkelijk uit. De moeite waard om in het echt te gaan zien. Het werk roept bij mij 'verbergen' op. Een fundamentele schilderkunstige handeling. Door te bedekken wordt het beeld opgeroepen. In de handeling van het verbergen laat je zien wat je wil verbergen. Zoals een carnavalsmasker van bijvoorbeeld een oude vrouw. Maskers verbeelden archetypes. Wat je precies oproept in dit beeld wordt bepaald door de keuze van materialen, kleuren en compositie. Stoffen, plastics, rubbers, plakband en verf in donkere tinten, krassend, divers, golvend. Wat zie ik precies? De compositie uit twee delen met een verbindend derde deel. Het roept een donkere en onheilspellende wereld op, verborgen en mysterieus.

Wat betreft onze onoverbrugbare opvatting, zoals je het verwoordt. Ik wil nog een keer terugkomen op het aardappelschillen en het daarna laten rusten. Ik heb het beeld gebruikt naar aanleiding van een uitspraak van Joseph Beuys die kunst maken vergeleek met aardappels schillen. Ik heb me hierin altijd herkend. Ook later toen ik me ben gaan verdiepen in de monastieke levenswijze en literatuur waarbij het uitvoeren van eenvoudige dagelijkse handelingen vervuld zijn van de goddelijke aanwezigheid.

Schilderen is voor mij niet meer of minder dan dat.

Het kunstwerk is voor mij een object zonder gebruikswaarde. Haar enige doel is het tot me nemen en reflecteren op vorm en inhoud. In haar aanwezigheid onthult het kunstwerk de eigen oorsprong. Dat is de essentie waarmee ik elk kunstwerk tegemoet kan treden en ermee in gesprek kan komen.

Je beschrijft hoe je werkt met zwart, wit en grijzen en hoe het schilderen voor jou een intensiveren is. Persoonlijk zou ik niet zonder kleur kunnen. In de kleur en de handeling kan ik de levenskracht verbeelden. In de kleur ben ik altijd op zoek naar dat wat een doorbraak naar het intieme teweeg brengt.

Kleurmengingen ontstaan door gelaagdheid, ondertonen en glaceringen. In het gelaagd werken ontstaat de vorm, de dieptewerking, het andere, het vreemde, het onbekende en onverwachte, dat waar ik de toegang toe wil krijgen.

De handeling kan zacht of hard zijn. Ze is voorzichtig en tegelijkertijd beslist. Ik luister naar het beeld dat langzaam ontstaat in een stroom van acties waarbij dat wat er is zich wil verhouden tot dat wat komt. Openbarend en intiem, vol van gratie en barmhartigheid.

Zoals beloofd nog een foto van het 'gevalen' werk waar ik over sprak. Hartelijke groet en tot snel weer.

George

Lichaam (vallen), 2016,
olieverf op doek, 55x60 cm

WOENSDAG 27 JUNI, 2016.

Beste George,

Dank voor je schrijven. Ben blij dat je toch nog eens terug bent gekomen op de aardappels. Nu is het me duidelijk geworden. Mooie verbinding tussen de aardappeleters van Van Gogh en het schillen van Beuys zie ik opeens.

Daar kan ik zeker in meegaan het idee van schilderen als een vorm van verbergen. En daardoor tegelijkertijd oproepen. Het zijn toch vaak weer de complementaire krachten waar we mee spelen. In de creatie op zoek naar balans of disbalans. Gebruik makend van het hele palet aan mogelijkheden. In mijn laatste schilderijen doe ik dit door grote schilderijgestes naast verfijnde handelingen te zetten. Niet eerder heb ik het gevoel gehad alle middelen te mogen inzetten. Voorheen was ik hierin puriteinser. Ik was vooral op zoek naar helderheid en zuiverheid. In ieder geval

binnen een werk zelf. Niet binnen mijn hele oeuvre. Dat heb ik altijd als een hybride geheel gezien. Ondanks de formele overeenkomsten tussen de werken onderling.

Vaak is me gevraagd waarom alleen zwart, wit en grijsen. Waarom geen kleur? Ik zou daar geen zinnig antwoord op kunnen geven. Ik kom binnenkort weer eens bij je binnenvallen op het atelier. Het schilderij dat je toegevoegd hebt, vraagt het om in het echt gezien te worden. De gelaagdheid waarover je het hebt, is op zo'n klein plaatje echt niet te zien.

Even iets heel anders. Ik schrijf je nu vanuit mijn werkplek. Ik heb een nachtdienst en het is nu 2.30. Zoals je weet werk ik op een woonvoorziening voor verslaafde daklozen. Het is de

nacht van dinsdag op woensdag. Op dinsdag krijgen de bewoners hun zakgeld uitgekeerd. Dat wordt allemaal meteen omgezet in drank en drugs. Het is de hele nacht al een drukte van jewelste. Die komt binnen en die gaat weer. Op weg naar de dealer ondanks het pokkenweer. Net is er nog een magnetron verhuisd van eigenaar. Voor een klein beetje coke. Het is een microkosmos die zijn weerga niet kent hier op De Vliet.

Het is toch opvallend dat we allebei in de hulpverlening zijn terecht gekomen. Als aanvulling op het kunstenaarschap. Wat mij betreft, is dit een aanknopingspunt in aanloop naar onze gezamenlijke residentie in het Van Gogh huis. De verbondenheid die Van Gogh voelde met de verschoppelingen der aarde. Daarin kunnen we beide ons herkennen.

Om onze correspondentie een nieuwe richting te geven vraag ik je hoe voor jou het kunstenaarschap zich verhoudt tot jouw baan als creatief therapeut.
Vriendelijke groet,
Arjan.

BREDA, 7 JULI 2016

Arjan,

Op het moment ben ik druk met de laatste beslissingen rond mijn nieuwe boek 'Loutering'.

In dit boek zijn negen schilderijen op groot formaat (220x200 cm) afgebeeld die ontstaan zijn tussen 2012 en 2014. Het boek wordt uitgegeven in een oplage van 50 exemplaren met in elk

opgenomen een origineel werk op papier.

Het wordt een luxe band in een schuifhuls met veel aandacht voor de afwerking.

De begeleidende teksten zijn van Joke J. Hermsen, zij gaat in op de hoe de tijd louterend kan werken, Guerric Aerden oco so gaat in op de contemplatie, Rob Smolders op het zinnelijke en Rick Vercauteren sluit af in een epiloog waarin het handelen van mij als schilder bekeken wordt. Zo ontstaat een boek waarin op drie verschillende manieren naar mijn werk gekeken wordt. Hiermee wil ik laten zien dat de blik op een kunstwerk voor een groot deel wordt bepaald door de achtergrond van de kijker.

In de titel 'Loutering' zit een verwijzing naar het religieuze en het therapeutische. In mijn werk als kunstenaar en als therapeut heb ik de behoefte, die ik al van jonge leeftijd ervaren heb, om aandacht te hebben voor de menselijke ontwikkeling naar het goede.

In mijn visie heeft elke scheppende daad en het kunstwerk in het bijzonder, objectieve en subjectieve kenmerken. In de kunstwereld heeft men vooral oog voor de objectieve kenmerken van het kunstwerk. Deze worden dan, uiteindelijk, historisch geïnterpreteerd of naar marktwaarde ingeschat. Het kunstwerk komt terecht in een sociaal netwerk. De mate waarin het kunstwerk succes heeft bepaald de waarde. Over hoe dit succes dan tot stand komt is een interessante vraagstelling.

In het therapeutische veld zijn het vooral de subjectieve kenmerken

die aandacht vragen. Hier worden objectieve kenmerken gekoppeld aan subjectieve belevingen en verhalen. Het is bekend dat sommige kunst sterk door persoonlijke traumatische ervaringen getekend is. Om er enkele te noemen: Louise Bourgois, Alberto Burri, Agnes Martin.

Vincent van Gogh neemt hierin een bijzondere plaats in. Hij vormt als het ware het archetype van de getormenteerde kunstenaar, die lijdend aan psychische aandoeningen, uiteindelijk voor de zelfgekozen dood heeft gekozen. En zo zijn er vele voorbeelden waarin het lijden vorm heeft gekregen in het beeld, de taal en de muziek.

Om medemensen zo goed mogelijk te kunnen helpen probeer ik zo objectief mogelijk naar hun werkstukken te kijken om zo een open dialoog te kunnen voeren over wat hen bezig houdt en hoe ze zichzelf zien in relatie tot anderen.

Dus, in wezen, dezelfde blik als waarmee we naar het kunstwerk met een grote K kijken. Voor mij is er niet direct een groot onderscheidt in therapeutisch werken en Kunst, behalve dus de historische- en marktwaarde.

Van Gogh heeft in mijn ogen uiteindelijk niet gekozen voor de ander maar voor zichzelf. Het is zijn allerpersoonlijkste drijfveer die hem obsessieel aan het werk heeft gezet waarin hij een beeld met grote heftigheid tot stand heeft gebracht. De romantische gedachte bij uitstek. Als reactie hierop ontstaan o.a. kubisme, surrealisme, Dada en modernisme. In de volgorde fragmentering, droom,

absurdisme en objectivering.

Ik zou de vraag die je me stelt graag willen lezen als hoe mijn kunst zich verhoudt tot het lijden.

In 'Loutering' het boek laat ik in de negen schilderijen zien hoe het lijden vorm aanneemt. Zo laat ik het subjectieve en objectieve samen komen in een beeld.

Binnen twee weken wordt het boek gedrukt. Dan volgt er nog een periode van handmatig binden en afwerken. De brochure voor het boek is eerder klaar. Deze wil ik graag geven.

Ik ben benieuwd hoe jij jezelf ziet in de relatie kunstenaar tot hulpverlener.

Fijne groet,
George

BREDA, 22 SEPTEMBER

Eindelijk, na een lange stop, schrijf ik je weer eens. Ik lees met opzet onze laatste brieven niet terug. Een frisse start zullen we maar zeggen. Mijn geheugen is een zeef, je kan er vanuit gaan dat ik echt weinig terug kan halen. Ik kan me wel herinneren dat we onze gezamenlijke werkzaamheden in de hulpverlening heb aangehaald. Daar kom ik zometeen op terug.

Wat is er allemaal gebeurd de laatste weken (of zijn het maanden?). We hebben vakantie gevierd en na mijn vakantie heb ik veel gewerkt op mijn werkplek De Vliet. Een woonvoorziening voor alcohol- en drugsverslaafde daklozen. Of had ik dat al geschreven? Hier heb ik enkele creatieve workshops gegeven. De laatste

keer heb ik zeven bewoners kunnen motiveren om deel te nemen. Geloof me dat is een record in de geschiedenis van De Vliet. Ben ik erg trots op. Voor sommige mensen is het een eeuwigheid geleden dat ze een positieve ervaring hebben gehad. Dat ze iets gemaakt hebben waar ze trots op mogen zijn. Het doet me goed dat ik hen deze ervaring kan geven.

In mijn ervaring zijn veel verslaafden creatieve mensen. En omgedraaid zijn veel creatieve mensen verslavingsgevoelig. Ik denk dat dit te maken heeft met een onrustige geest. Doorlopend reagerend op prikkels. Wanneer dit gekanaliseerd wordt en zich richt op een creatief proces wordt het positief aangewend. Met drugs of alcohol wordt het alleen maar gedempt. Ik geloof heilig in de heilzame werking van creativiteit.

Daarom vind ik het zo belangrijk om mijn kunstenaarschap in te zetten op andere gebieden dan alleen binnen het kunstwereldje zelf. Door de jaren heen heb ik gewerkt met verstandelijk beperkte mensen, jeugd met gedragsproblematiek, kinderen in alle leeftijden en dan nu met verslaafde volwassenen.

Komende zaterdag is er een Open Dag binnen de organisatie waarvoor ik werk. Hiervoor heb ik de laatste weken met cliënten een buitenkunstwerk gemaakt. Dit wordt op deze dag gepresenteerd. Ik voeg er een foto voor je bij. We hebben met louter gevonden afvalmaterialen een werk gemaakt. Zonder voor opgezet plan. Iedereen kon tijdens het proces inhaken. Er waren geen restricties. De idee was om vanuit NIETS IETS te maken. Ik heb

het project KUNST VAN DE STRAAT genoemd. Het is een analogie met het leven van veel van onze cliënten. Zij hebben weinig en moeten hiermee zien te leven. Daar heb je een creatieve geest nodig. Zonder improvisatie overleef je het niet. Creativiteit en improvisatie als overlevingsstrategie.

Waar ik ook nog op terug wilde komen is mijn atelierbezoek aan je van een tijdje terug. Een prachtige serie schilderijen had je hangen. Verschillende maten, verschillende kleuren, verschillende kwaststreken. Maar onderling heel sterk op elkaar reagerend. En elkaar versterkend. Ik hoorde dat je zo'n zelfde serie in zijn geheel hebt kunnen verkopen. Dat is schitterend! Wat me het meest bij is gebleven is dat je jouw werk meer en meer moet ondergaan. Het is steeds minder een kwestie van kijken geworden. Natuurlijk richt je af en toe je blik naar de werken. Maar je bent vooral in hun aanwezigheid. Het is een ervaring die het loutere kijken overstijgt. We hebben het hier laatst nog eens over gehad. Over het verschil tussen jouw en mijn werk op dit gebied. Mijn schilderijen zijn extravert. Richten zich direct tot de kijker. Bijna opdringerig. In ieder geval met brutaliteit. Ze zijn naar buiten gericht en laten, hoop ik, een nabeeld achter als je de ruimte verlaten hebt. Terwijl jouw

schilderijen al een nabeeld geven als je in hun nabijheid bent. Het zindert meer en geeft zich niet meteen prijs. Wat niet betekent dat ze afstandelijk zijn. Absoluut niet. Opeens moet ik denken aan de werken van Ben Akkerman. Daar gebeurt een gelijksoortig iets.

Vriendelijke groet,
Arjan

ZUNDERT, 8 NOVEMBER 2016

Dag Arjan,

De werkperiode in Zundert is gestart. We hebben gedeeld onze intrek genomen in het gastatelier en de kosterswoning. We waren allebei wel onder de indruk tijdens onze eerste dag. Nu na een week merk ik dat de geschiedenis van Vincent van Gogh begint te leven als een meer persoonlijke ontmoeting. We praten erover, we lopen rond en ontmoeten zijn verleden. We hebben onze werken geïnstalleerd en gaan aan de slag.

La tristesse durera toujours, zijn de woorden van Vincent van Gogh die hij ergens in de laatste momenten van zijn leven uitgesproken heeft. Deze woorden zingen de afgelopen dagen door mijn hoofd. Ook het religieuze besef van Van Gogh speelt een rol in het denken en beleven. Als derde ben ik getroffen door het graf van zijn overleden broertje dat ook Vincent heette.

Deze indrukken brengen me op het idee om een tweeluik te schilderen met als titel 'De geboorte en dood van Vincent'.

Ben benieuwd hoe het werken en samenzijn zich gaat ontwikkelen. Ik ben onder de indruk van de tekeningen waar je tot nu toe aan gewerkt hebt, waarin je uitgaat van het tekenen van Vincent van Gogh, hoe hij in het tegen elkaar zetten van lijnen en arceringen tot vorm komt. Een mooi, direct en krachtig uitgangspunt.

Zelf ben ik begonnen op drie grote doeken van 120x160 cm en heb er enkele dunne lagen verf opgezet met mengingen van ultramarijn, cadmium rood en gebrande sienna en titaan wit. Aanbrengen en weghalen. Het open maken voor indrukken en bewegingen in de omgeving. Atmosferische afstemming als het ware. Een grond leggen om het beeld te laten groeien en te ervaren wat zich opdringt als waardevolle herinnering aan wat komen gaat. Het lichaam ontvankelijk maken voor geest die vloeit, die komt en gaat, die fluistert en roept.

Groet,
George

ZUNDERT, 11 NOVEMBER.

Dag George,

Het is inderdaad een indrukwekkende start geweest. Had ik niet helemaal op gerekend. Dat het zo'n beladen plek zou zijn. Ik denk dat veel Nederlanders wel op de een of andere manier een herinnering aan Van Gogh hebben. Hij behoort tot het collectieve geheugen. Zeker wanneer je geboren bent in het zuiden. Ik ben in Eindhoven-Noord opgegroeid. Vlakbij

Nueneen. De laatste vijftien jaar heb ik in Breda-ZuidWest gewoond. Vlakbij Zundert.

Voor mijn ouders was Van Gogh zo'n beetje de belichaming van het kunstenaarschap. We hadden de bekende tekening van de knotwilgen hangen in de woonkamer. Mooi geplakt op hardboard. De afbeelding verdween langzaam omdat het maar een eenvoudige kopie was. Daar heb ik veel naar gekeken.

Verder herinner ik me dat ik op de lagere school een tekenwedstrijd heb gewonnen. Als prijs mochten we met het hele gezin naar het Van Gogh Museum in Amsterdam. Een fantastisch avontuur. En dan nu op zijn geboortegrond aan het werk te zijn is echt bijzonder.

Ik richt me in eerste instantie op mijn relatie tot het tekenen van Van Gogh. Het volgende heb ik hierover geschreven:
Inzet residentie vangoghuis

het fragmentarisch tekenen intensiveren, analoog aan van gogh

vervorming, ontwrichting, gebrek aan afwerking, radicaal contrasterend, ontleding, precisie, fragmentarisch, verbergend, dat wat ooit gezien is, zichtbaar makend, incisie, diep afdalend, niet omkijkend, overgave.

Laten we zien waar het schip strand.....

Ook ik was zeer getroffen door het graf van Vincent's broertje. Mooi dat je hierover een tweeluik gaat maken. De titel is alvast veelbelovend!

Vriendelijke groet,
Arjan

16 NOVEMBER

Dag Arjan,

Ik heb nu een week gelogeed in de kosterwoning en gewerkt in het gastatelier. Vooral de ochtenden en de vroege middagen zijn vanwege het licht prettig om te werken. In de namiddag en de avond lees ik vooral. De biografie over Vincent van Gogh van Steven Naifeh en Gregory White Smith. En ook 'het evangelie volgens Vincent van Gogh' van Anton Wessels.

In de biografie heb ik vooral zijn jonge jaren gelezen. De tijd dat hij in Zundert woonde en voordat zijn ouders verhuisden naar Helvoirt.

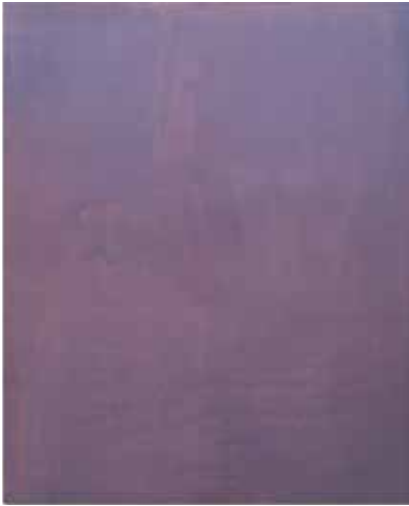
Vincent van Gogh was als kind een niet gewoon kind dat voortdurend moeite

had met zijn omgeving. De relatie tot zijn vader en moeder. Hieraan heb ik zijn uitspraak 'There has to be safety in the heart of danger' ontleend. Dit zou hij gezegd hebben in relatie tot zijn moeder. Zij was voortdurend bezorgd om zijn gedrag en karakter. Hoe hij deze uitspraak bedoeld heeft is intrigerend voor mij. Hij brengt veiligheid en gevaar met elkaar samen. Haast als een voorwaarde. Het laat me denken hoe ik elk schilderij als een oncontroleerbare energie begin. Het is als een gevecht dat streeft naar verlossing. Om dit te bereiken moet ik bereid zijn om naar het hart van het gevaar te gaan.

In het boek over de religieuze inspiratie van van Gogh stuitte ik op 'paradou'. Het woord dat in de omgeving van Arles gebruikt wordt voor het paradijs, een tuin of park. Het raakt aan zijn aandacht voor het licht en donker. De zonnebloemen zijn hiervan het meest bekende symbool. Het is de herkenning van het verlangen naar het licht, dat wat zich naar het licht wendt.

Al lezende komt van Gogh steeds meer in al zijn complexiteit tot leven. Al werkende wil ik mij ontvankelijk maken voor wat ik herken in zijn weerbarstige obsessies die hij tot beeld wil krijgen. Lichaam, ziel en geest doordringen elkaar in een mystiek en alchemistisch proces van kleur en materie.

Met groet,
George

Geboorte en dood van Vincent, 2016,
olieverf op doek, 160x130 cm

Memoria Paradou, 2016,
olieverf op doek, 90x80 cm

**VINCENT
VAN GOGH
HUIS**

ZUNDERT

Ontwerp: Thomas Dahm